

การสื่อสารทางการเมืองกับวาทกรรมทางการเมืองในสังคมไทย*

POLITICAL COMMUNICATION AND POLITICAL DISCOURSE IN THAI SOCIETY

พระครูเกษมวัชรดิตถ์ (รอดจากทุกข์)

Phrakhrukasemwatcharadhit (Rodjaktook)

พระมหาเอกกวิน ปิยวิโร (อะซิม)

Phramaha Ekkawin Piyaweero (Asim)

พระครูวินัยธรรณิษฐ์ สุวฑฒ์ (สุขพานิช)

Phrakhruvinaithon Athit Suvaddho (Sookpanich)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์

Mahamakut Buddhist University Srithammasokrat College, Thailand

E-mail: Kasem2555Ac@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องการสื่อสารทางการเมืองกับวาทกรรมทางการเมืองในสังคมไทย มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอในประเด็นดังนี้ 1) การสื่อสารทางการเมืองไทยมีลักษณะอย่างไร 2) วาทกรรมทางการเมืองไทยเป็นอย่างไร 3) บทบาทความสำคัญของวาทกรรมทางการเมือง ผ่านกระบวนการสื่อสารทางการเมืองในสังคมไทย ประเด็นที่ 1) พบว่าลักษณะการสื่อสารทางการเมืองจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในอดีตสังคมไทยยังไม่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมากนัก ช่องทางในการสื่อสารข่าวสารข้อมูลมักจะเป็นข้อมูลแบบทิศทางเดียว เป็นการสื่อสารจากองค์กรทางการเมืองไปยังประชาชนทางเดียว โดยที่ประชาชนไม่ส่วนในการแสดงความคิดเห็นต่อข้อมูลข่าวสารที่ได้รับรู้แล้วนั้น ในขณะที่การสื่อสารทางการเมืองในปัจจุบันจะเป็นไปในลักษณะการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันของฝ่ายการเมืองและประชาชนเป็นการสื่อสารแบบ 2 ทิศทาง โดยมีสื่อมวลชนและช่องทาง social media เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร ประเด็นที่ 2) พบว่าการสื่อสารทางการเมืองของ

* Received 25 September 2022; Revised 4 October 2022; Accepted 20 October 2022

องค์กรทางการเมืองไทยผ่านวาทกรรมทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติของมนุษย์ วาทกรรมการเมืองเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่ส่งผลต่อ ทั้งความคิดและทางการปฏิบัติ ไปพร้อม ๆ ในเวลาเดียวกัน และประเด็นที่ 3) พบว่าบทบาท ความสำคัญของวาทกรรมทางการเมืองผ่านกระบวนการสื่อสารทางการเมืองในสังคมไทยนั้น วาทกรรมทางการเมืองมีบทบาทและเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ภาคประชาชน โดยที่ประชาชนมีอิสระสามารถเลือกรับข้อมูลข่าวสารได้โดยเสรีและขึ้นอยู่กับ วิจารณ์ญาณในการตีความเพื่อการตัดสินใจทางการเมืองตามความต้องการของตน

คำสำคัญ : การสื่อสารทางการเมือง, วาทกรรมทางการเมือง, สังคมไทย

Abstract

The academic article "Political Communication and Political Discourse in Thai Society" aims to present the following issues: 1) What are the characteristics of Thai political communication? 2) What is the Thai political discourse? and 3) The important role of political discourse in Thai society through the process of political communication. According to Issue 1), there were found characteristics of political communication from the past to the present. In the past, there was not much advancement in technology in Thai society. The channels of communication of information are usually unidirectional. It is a one-way communication from political organizations to people whereby the people have no part in expressing their opinions on the information previously known, while the current political communication will be in the form of information exchange between the political parties and the people. It is two-way communication, with the media and social media channels as the center of information transmission. Issue 2), It was found that political communication of Thai political organizations through political

discourse was crucial in determining human thoughts, beliefs, values, and attitudes. Political discourse is a political activity that affects both thought and action simultaneously. And issue 3) found the important role of political discourse through the political communication process in Thai society. Political discourse plays an important role and is an essential factor in promoting people's political participation. Concurrently, citizens are free to choose to receive information freely and depend on interpreting political decisions according to their requirements.

Keywords: Political Communication, Political Discourse, Thai society

บทนำ

สังคมการเมืองไทยหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อ วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 จนกระทั่งถึงปัจจุบันนั้น ทั้งฝ่ายอนุรักษนิยมและฝ่ายประชาธิปไตยต่างตระหนักดีว่า ประชาชนคือหัวใจสำคัญต่อการคงอยู่ของระบอบการเมืองที่ตนสนับสนุน ดังนั้น ทุกฝ่ายจึงต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการสื่อสารทางการเมืองเพื่อต้องการให้มวลชนสนับสนุนอำนาจผลประโยชน์และอุดมการณ์ทางการเมืองของตน ซึ่งในเรื่องการสื่อสารทางการเมืองนั้น นันทนา นันทวโรภาส ได้กล่าวไว้ว่า ทฤษฎีทางด้านการสื่อสารการเมืองเป็นการผสมผสานระหว่างทฤษฎีด้านนิเทศศาสตร์กับทฤษฎีด้านรัฐศาสตร์เข้าไว้ด้วยกัน หากต้องการทำความเข้าใจทฤษฎีสื่อสารการเมืองจึงมีความจำเป็นต้องมีความเข้าใจพื้นฐานทฤษฎีการสื่อสารและทฤษฎีสื่อสารมวลชนด้วย (นันทนา นันทวโรภาส, 2563)

การที่กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองต้องการพลังการสนับสนุนจากประชาชน แต่ละฝ่ายจึงพยายามใช้ช่องทางสื่อเพื่อเป็นเครื่องมือให้สามารถแสดงการสื่อสารทางการเมืองไปยังภาคประชาชนได้มากที่สุด โดย (พระมหาเอกกวิน ปิยวิโร (อะซิม), 2564) ได้อ้างถึงงานเขียนของ ญัฐพล ใจจริง ว่า บทบาทของสื่อมีความสำคัญเป็นอย่างมากช่วงปี พ.ศ. 2498 ซึ่งปรากฏ

ว่า จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ตัดสินใจเปิดกว้างทางการเมืองเพื่อแสวงหาการสนับสนุนจากประชาชนด้วยการให้เสรีภาพในการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์อย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นภาพการสื่อสารทางการเมืองในสมัยแรกเริ่มการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ชัดเจน

การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ มักผลิตออกมาในรูปแบบวาทกรรมทางการเมืองที่ต้องการสร้างความเข้าใจในเป้าหมายทางการเมืองที่ตนประสงค์ไปยังผู้รับสารคือประชาชน และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทางใดทางหนึ่งตามที่ตนประสงค์ ซึ่งในเรื่องวาทกรรมทางการเมืองนี้ (ชนชาติ แสงประดับ ธรรมโชติ, 2554) ได้แสดงความเห็นไว้ว่า การผลิตวาทกรรมทางการเมืองของพรรคการเมืองและของรัฐบาลทุกยุคสมัยมีกระบวนการผลิตชุดของวาทกรรมขึ้นมามากมาย แม้บางอย่างจะเป็นการผลิตซ้ำ อาทิ วาทกรรมเพื่อสร้างประชานิยม (Populism) ทั้งหลาย ดังเช่น ในสมัยที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี วาทกรรม เงินผัน อันเป็นแนวคิด เคนเซียน (Keyensianism) คือการหวานเม็ดเงินกระตุ้นรากหญ้าเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ ก็นับเป็นวาทกรรมการเมือง ที่ได้ผลในการสร้างและยึดตรึงความพึงพอใจของประชาชนในแง่ของผลที่ได้รับอันนำมาซึ่งเสถียรภาพของรัฐบาลในระดับที่น่าพึงพอใจ

สรุปความว่า การสื่อสารทางการเมืองกับวาทกรรมทางการเมืองนั้น วาทกรรมทางการเมืองเป็นเครื่องมือของนักการเมืองเพื่อต้องการสื่อสารข้อมูลที่ต้องการไปยังผู้รับข่าวสารคือประชาชน เพื่อหวังผลทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ ซึ่งทุกภาคส่วนของสังคมควรที่จะได้ทำความเข้าใจทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองและการสื่อสารทางการเมืองเพื่อให้เกิดวิจรรณญาณในการรับข้อมูลข่าวสารอย่างมีสติมีความเป็นเหตุเป็นผลไม่ตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองของฝ่ายการเมืองใดฝ่ายการเมืองหนึ่งหรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นการรับข้อมูลโดยวิธี โยนิโสมนสิการ คือประกอบด้วยอุบายปัญญาอันชอบ

การสื่อสารทางการเมืองไทยมีลักษณะอย่างไร

ลักษณะการสื่อสารการเมืองไทยจากอดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร ในอดีตการสื่อสารการเมืองไทยเป็นรูปแบบการสื่อสารด้านเดียว (One-Way Communication) ให้ความสำคัญกับจุดมุ่งหมายคือความเชื่อข้อมูลข่าวสารที่ฝ่ายการเมืองต้องการสื่อไปยังผู้รับข่าวสารคือประชาชน โดยมีได้สนใจปฏิกริยาตอบรับ (Feedback) จากผู้รับข่าวสาร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสาเหตุแห่งเทคโนโลยีการสื่อสารในยุคสมัยเก่าที่มักจะเป็นรูปแบบการสื่อสารด้านเดียว เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เสียงตามสาย เป็นต้น เป็นผลทำให้ผู้รับสารอาจได้รับข้อมูลเพียงด้านเดียว อย่างไรก็ตาม เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป เทคโนโลยีสารสนเทศมีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้นส่งผลให้ลักษณะการสื่อสารการเมืองไทยโดยนักการเมืองมีความเปลี่ยนแปลงเป็นรูปแบบการสื่อสารสองด้าน (Two – Way Communication) ผ่านช่องทางการสื่อสารออนไลน์ รูปแบบต่าง ๆ เช่น เฟสบุ๊ก ทวิตเตอร์ ไลน์ เป็นต้น ทำให้ภาคประชาชนสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากขึ้นด้วยวิธีการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองทั้งเห็นด้วยและคัดค้านหรือเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองต่าง ๆ ในเรื่องนี้ (จรรยา หยุทอง, 2559) ได้กล่าวไว้ว่า ก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 การสื่อสารทางการเมืองของสังคมไทยจะสื่อสารผ่านทางสถานีวิทยุกระจายเสียง หนังสือพิมพ์ หรือสื่อมวลชนและผ่านตัวบุคคลเป็นด้านหลัก การยึดอำนาจในสมัยนั้นคือ การยึดสถานีวิทยุกระจายเสียงและยึดกรมประชาสัมพันธ์ ฝ่ายไหนสามารถยึดสถานีวิทยุกระจายเสียง หรือกรมประชาสัมพันธ์ได้ ฝ่ายนั้นก็ฝ่ายชนะประชาชนทั่วไปก็รอฟังประกาศของคณะปฏิวัติผ่านสถานีวิทยุแห่งประเทศไทย ของกรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี หลังเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 หรือเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ การสื่อสารทางการเมืองเปลี่ยนมาเป็นการสื่อสารผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ไร้สายหรือ มือถือ ประชาชนไม่ให้ความเชื่อถือสื่อมวลชนของรัฐ โดยเฉพาะสถานีวิทยุกระจายเสียงในสังกัดกรมประชาสัมพันธ์ และสถานีโทรทัศน์ในกำกับของรัฐบาล การสื่อสารทางการเมืองในช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬใช้โทรสาร และโทรศัพท์มือถือเป็นสื่อหลัก ประชาชนไปรับรู้ข้อมูลข่าวสาร หรือความจริงจากเวทีปราศรัยของแกนนำ ทั้งในส่วนกลาง และหัวเมืองใหญ่ทั่วประเทศ และเหตุการณ์มวลมหาประชาชนขับไล่รัฐบาล การสื่อสารทางการเมืองปรับเปลี่ยนมา

ใช้ช่องทางโซเชียลมีเดียในการแจ้งข่าว นัดหมาย หรือการตอบโต้ข้อเท็จจริงของแต่ละฝ่าย จนนำไปสู่การชุมนุมครั้งใหญ่ที่เรียกว่า ชัตดาวน์กรุงเทพ ฯ และในเรื่องเดียวกันนี้ (พระครูวินัยธร อธิษฐ์ สุวฑฺฒ (สุขพานิช), 2563)ได้สะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองในปัจจุบันเอาไว้ว่า เทคโนโลยีการสื่อสารที่เป็นไปอย่างรวดเร็วในสมัยปัจจุบันทำให้เยาวชนไทยมีความตื่นตัวทางการเมือง เพราะสามารถรับข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วผนวกกับการบริหารจัดการปัญหาต่าง ๆ ที่ภาครัฐรับมือกับปัญหาเชิงโครงสร้างและขาดธรรมาภิบาลจึงนำมาสู่ข้อเรียกร้องหรือการชุมนุมภาคประชาชนที่มักจะถูกปิดกั้น

วิวัฒนาการการสื่อสารทางการเมืองไทยจากอดีตถึงปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่า ในสมัยก่อนช่องทางการสื่อสารมักถูกผูกขาดหรืออยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลหรือผู้มีอำนาจรัฐเพื่อให้นำเสนอข่าวสารข้อมูลที่เอื้อหรือเป็นประโยชน์กับความนิยมของรัฐบาล ส่วนในสมัยปัจจุบันแม้รัฐบาลหรือผู้มีอำนาจรัฐประสงค์จะควบคุมช่องทางการสื่อสารให้นำเสนอข่าวในทิศทางที่ตนต้องการ แต่ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ด้วยตนเองผ่านทางช่องทางสังคมออนไลน์รูปแบบต่าง ๆ รัฐบาลหรือผู้มีอำนาจรัฐจึงไม่สามารถใช้อำนาจรัฐหรืออิทธิพลพิเศษเพื่อควบคุมข้อมูลข่าวสารให้เป็นไปอย่างที่รัฐบาลต้องการได้อีกต่อไป ส่งผลให้ประชาชนที่เป็นเยาวชนรุ่นใหม่ซึ่งสามารถใช้ช่องทางการสื่อสารออนไลน์ได้ดีกว่าประชาชนรุ่นอื่นได้รับข้อมูลข่าวสารที่ตนเชื่อว่าสามารถใช้วิจารณ์ญาณในการตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อได้เองมีความตื่นตัวทางการเมืองและเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านการรวมตัวเรียกร้องให้รัฐบาลบริหารประเทศด้วยความซื่อสัตย์และมีความเป็นธรรมมากขึ้น ซึ่งในเรื่องนี้ (พระมหาเอกกวิน ปิยวิโร (อะซิม), 2564) ได้นำเสนอองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง การนำหลักพุทธธรรมาภิบาลไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราชไว้ว่า ในยุคดั้งเดิมนั้นประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราชมักได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อยุคเก่า เช่น สื่อสิ่งพิมพ์หนังสือพิมพ์รายวันหรือรายสัปดาห์ นิตยสาร ประกาศข้อความต่าง ๆ เป็นต้น สื่อวิทยุและโทรทัศน์ต่าง ๆ เมื่อประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารแล้วมักจะแสดงความคิดเห็นทางการเมืองตามวัฒนธรรมทางการเมืองท้องถิ่น เช่น การสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ประเด็นทางสังคมและการเมืองด้วยการวิพากษ์วิจารณ์ไปตามทัศนคติของตน และเมื่อกาลเวลาผ่านพ้นมาสู่ยุคสังคมสมัยใหม่ รูปแบบการสื่อสารทาง

การเมืองของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราชก็มีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงเป็นสื่อสังคมออนไลน์สมัยใหม่ เช่น Facebook, Line, Twitter, Youtube เป็นต้น ประชาชนจึงสามารถแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นสังคมและการเมืองได้โดยรวดเร็ว และการช่องทางการสื่อสารทางการเมืองรูปแบบใหม่ ๆ นี้เป็นกลไกเครื่องมือที่สำคัญของพรรคการเมืองต่าง ๆ ที่ต้องการความนิยมจากประชาชน จึงมีการใช้สื่อรูปแบบใหม่ ๆ นี้ ถ่ายทอดและสื่อสารข้อมูลทางสังคมและประเด็นทางการเมืองไปยังประชาชนให้ได้รับทราบและนำมาซึ่งความนิยมที่มีต่อพรรคการเมืองในที่สุด ตัวอย่างของพรรคการเมืองสมัยใหม่ที่ใช้สื่อสมัยใหม่มาขับเคลื่อนกิจกรรมทางการเมือง เช่น พรรคอนาคตใหม่ซึ่งเป็นพรรคการเมืองน้องใหม่ที่ไม่ได้มีฐานมวลชนสนับสนุนเป็นทุนเดิมแต่ได้ให้ความสำคัญกับการใช้โซเชียลมีเดียในการสื่อสารกับประชาชนเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้วย Facebook, Twitter, Youtube, Instagram พรรคอนาคตใหม่นั้นเป็นพรรคที่มียอดคนไลค์มากที่สุดในบรรดาพรรคใหม่ คือ พลังประชารัฐและไทยรักษาชาติ นับตั้งแต่เริ่มตั้งพรรคมาเป็นเวลาโดยประมาณหนึ่งปี พรรคอนาคตใหม่ได้รับความนิยมในโลกออนไลน์เป็นอย่างมาก ส่วนหนึ่งเห็นได้จากกระแส“ฟาร์กฟอ” ซึ่งเป็น hashtag ใน Twitter ที่เป็นจุดพลิกผันที่ทำให้มีการขยายวงการเข้าถึงและสนใจมาเป็น“กระแสและนำมาสู่ความนิยม”เป็นตัวขับเคลื่อนการรณรงค์และด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ทำให้การรณรงค์แพร่กระจายไปด้วยตัวผู้รับสารเอง เช่น การใช้ Twitter ความนิยมของพรรคยังเพิ่มมาจากการเปิดตัวผู้สนับสนุนพรรคที่ไม่ได้เชื่อมโยงในแง่ของการทำงานให้พรรคโดยตรง ซึ่งโดยเทคโนโลยีสื่อยุคใหม่นั้นทุกคนสามารถที่จะเป็นสื่อและแพร่กระจายความคิดของตนเองไปได้กระแสการกล่าวถึงในโลกออนไลน์ไม่ได้เกิดจากพรรคผลิตสื่อขึ้นเองเท่านั้น แต่เกิดจากการที่มีการส่งต่อข้อความกันไปมาของผู้นิยมชมชอบพรรคการเมือง และเกิดจากผู้ที่เป็นที่นิยมหรือทรงอิทธิพลในโลกออนไลน์และออฟไลน์ (influencers) ประกาศตัวสนับสนุนพรรค (พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์, 2563)

สรุปความว่า การสื่อสารทางการเมืองไทยนั้น มีลักษณะความเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม กล่าวคือ ในสังคมยุคเก่าซึ่งบริบททางสังคมยังไม่มีเทคโนโลยีก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่มากนัก รูปแบบของสื่อจึงเป็นสื่อแบบดั้งเดิม เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร ประกาศข้อความต่าง ๆ วิทยุโทรทัศน์และโทรศัพท์ระบบ 2 G เป็นต้น ส่งผลให้การสื่อสารทางการเมืองภาคประชาชนมักมีลักษณะการรับทราบ

รับรู้รับฟังข่าวสารจากฝ่ายการเมืองตลอดถึงการเชื่อมโยงข้อมูลจากทางการหรือภาครัฐมากกว่า การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการแสดงออกด้วยกลไกหรือกลวิธีต่าง ๆ ตามสิทธิ เสรีภาพในวิถีทางประชาธิปไตย อาจกล่าวได้ว่า การสื่อสารทางการเมืองในสมัยก่อนนั้นมี ลักษณะการสื่อสารแบบด้านเดียวผ่านทางช่องทางต่าง ๆ ไปยังประชาชน (One-Way Communication)

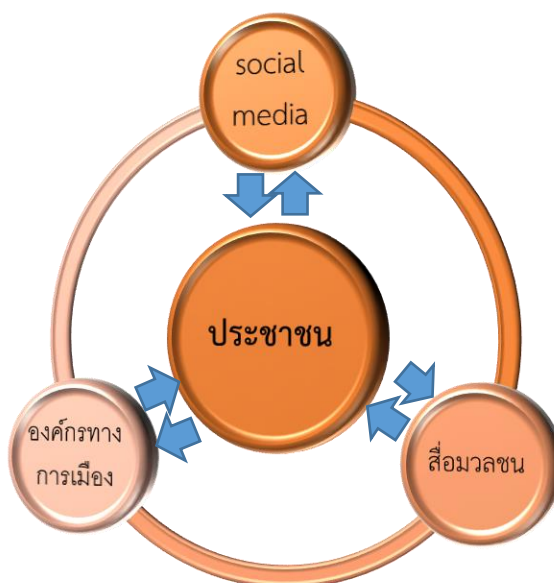

ภาพที่ 1 แผนภาพจำลองการสื่อสารทางการเมืองยุคดั้งเดิมแบบทิศทางเดียว (One-Way Communication)

ผลจากการสื่อสารด้านเดียวจากสื่อมวลชนหรือองค์กรทางการเมืองนี้ ย่อมส่งผลต่อ พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในด้านทัศนคติ ความรู้สึกนึกคิด ความนิยมต่อรัฐบาลใน ด้านบวกต่อรัฐบาล

ส่วนลักษณะการสื่อสารทางการเมืองในยุคปัจจุบันซึ่งเป็นยุคสมัยใหม่ บริบททางสังคม มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของประชาชนสำหรับการเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารได้อย่างรอบด้าน รวดเร็ว มีความเป็นอิสระในการเลือกรับและสืบค้นข้อมูลได้ โดยสะดวกซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญในการแสดงออกทางการเมืองด้วยวิธีการต่าง ๆ เพราะสื่อยุค

ใหม่ที่เรียกว่า social media นั้น ทำให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นหรือทัศนคติต่อข้อมูลข่าวสารที่ได้รับโดยทันทีซึ่งมีลักษณะเป็นการสื่อสารแบบ 2 ทาง (Two – Way Communication)

ภาพที่ 2 แผนภาพจำลองการสื่อสารทางการเมืองยุคใหม่แบบ 2 ทิศทาง (Two – Way Communication)

ผลจากวิวัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีในระบบ social media ย่อมส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในด้านทัศนคติ ความรู้สึกนึกคิด ความนิยมต่อรัฐบาลเป็นไปตามเหตุผลการรับรู้ข้อมูลอย่างรอบด้านซึ่งอยู่เหนือการควบคุมจากอำนาจรัฐ

วาทกรรมทางการเมืองไทยเป็นอย่างไร

ก่อนที่จะขยายความว่า วาทกรรมทางการเมืองเป็นอย่างไร ควรทำความเข้าใจคำว่า วาทกรรมเป็นเบื้องต้นก่อน ซึ่ง ในเรื่องนี้ (ทองย้อย แสงสินชัย, 2556) ได้ให้อธิบายไว้ดังนี้

คำว่า วาทกรรม มีที่มาจากภาษาบาลีว่า “วาทกมม” อ่านว่า วา-ทะ-กำ-มะ ประกอบด้วย วาท + กมม = วาทกมม > วาทกรรม

“วาท” มีความหมายว่า การพูด, คำพูด, การโต้เถียง, ความขัดแย้ง, คำสอน, และหลักความเชื่อ

“กมม” แปลว่า การกระทำ, สิ่งที่ทำ, การถูกทำ, สิ่งที่ถูกทำ นิยมพูดทับศัพท์ว่า “กรรม”

“วาทกรรม” แปลตามศัพท์ว่า “การทำคำพูด” มีความหมายว่า การถกเถียง, การตั้งหลักทฤษฎี, การตั้งหลักความคิดและโต้แย้งความคิดกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

“วาทกรรม” เป็นศัพท์ที่บัญญัติขึ้นจากภาษาอังกฤษว่า discourse ตามแนวคิดของ มิเชล ฟูโก (Michel Foucault) นักคิดชาวฝรั่งเศส

แนวคิดของ วาทกรรม สรุปได้ดังนี้ -

1 มีการแสดงความเห็นต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่อให้คนทั้งหลายเห็นว่าสิ่งนั้นเป็นเช่นนั้นจริง เช่น ถูกจริง ผิดจริง ดีจริง ชั่วจริง ฯลฯ นี่คือการเริ่มเป็น “วาทกรรม”

2 คนทั้งหลาย ซึ่งคนในที่นี้ คือสังคม ถูกครอบงำให้เห็นจริงไปกับวาทกรรมนั้น จนเกิดเป็นค่านิยม หรือความเชื่อตาม ทั้ง ๆ ที่สิ่งนั้นไม่จำเป็นจะต้องเป็นความจริงตามนั้น

3 ดังนั้น คนอื่น ๆ ก็อาจแสดงความเห็นต่อเรื่องนั้นเพื่อให้เห็นความจริงในแง่มุมอื่น ๆ ได้อีก

วาทกรรมการเมือง (Political Discourse) มีนักปรัชญาหลายคนได้ให้ความเห็นไว้ซึ่ง (ชนชาติ แสงประดับ ธรรมโชติ, 2554) รวบรวมนำเสนอไว้ว่า วาทกรรมทางการเมืองนี้ เป็นแนวคิดที่ให้ความสนใจและให้ความสำคัญในกิจกรรมของการสื่อความหมายทางภาษา การแสดงความคิดทางการเมือง ตลอดจนกลไกในการควบคุมระบบการสื่อความหมายของการแสดงความคิดทางการเมือง โดยมีกระบวนการถ่ายทอดและอบรมสั่งสอน เพื่อการบังคับดำรงรักษา หรือในขณะเดียวกันมีการชักนำการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไปในตัวด้วย โดยกระบวนการชุดความคิดทางวาทกรรมการเมืองจะต้องใช้ความชอบธรรม (Legitimacy) ในการสื่อวาทกรรมแต่ละชุดออกไป เพื่อเปลี่ยนแปลง หรืออนุรักษ์สิ่งต่าง ๆ ด้วยความถูกต้อง นอกจากนี้ โทมัส เจฟเฟอร์สัน (Thomas Jefferson) ประธานาธิบดีคนที่สามของสหรัฐอเมริกา ได้ให้คำนิยามว่าวาทกรรมการเมือง “คือหัวใจของระบอบประชาธิปไตย” โดยที่วาทกรรมการเมืองนั้นคือการแลกเปลี่ยนความคิดที่เป็นเหตุเป็นผลอันจะนำมาซึ่งการแก้ไข

ปัญหาของสังคม และชุดของความคิดนี้มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของพลเมือง จูงใจให้เชื่อถือด้วยหลักฐานและข้อมูลที่ชัดเจน และแสดงให้เห็นชัดเจนว่ากระบวนการใดที่จะมีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาให้สังคมได้มากที่สุด วาทกรรมการเมือง จึงมีความสัมพันธ์กับอำนาจในสังคมการเมือง เพราะทุกบริบทในสังคมการเมืองและการปกครองย่อมมีการใช้อำนาจแทรกซึมอยู่ทั่วไป โดยที่พลังแห่งอำนาจนั้น แสดงผ่านทางวาทกรรมการเมือง และวาทกรรมแต่ละชุดจะสามารถกำหนดความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติของมนุษย์ สิ่งเหล่านี้เป็นกรณีขี้บ่งชี้ว่า วาทกรรมการเมืองเป็นกิจกรรมทางการเมืองทั้งความคิดและทางการปฏิบัติ ไปพร้อม ๆ ในเวลาเดียวกัน

หากพิจารณาในอีกมิติหนึ่ง เราอาจสามารถกล่าวได้ว่า วาทกรรมการเมืองคือกระบวนการต่อสู้ แย่งชิง อำนาจในการนิยามความหมายของสิ่งที่ดี หรือไม่ดี ถูกต้อง หรือไม่ถูกต้องในทางการเมือง และผู้อยู่ในอำนาจจะได้เปรียบในการต่อสู้แย่งชิงนี้

เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการสร้าง ผลิต (Constitute) กำหนดเอกลักษณ์ (Identity) และความหมาย(significant) ให้กับสรรพสิ่ง อันจะเป็นที่มาของการสั่งสมอำนาจ และความนิยมชมชอบจากประชาชน (Populist) เพื่อที่จะเป็นกลไกช่วยผลักดันและเกื้อหนุนให้เกิดเสถียรภาพในการดำรงอยู่ และมีความเป็นต่อหรือได้เปรียบฝ่ายตรงกันข้ามให้มากที่สุด นั่นคือกระบวนการต่อสู้แย่งชิงอำนาจในการนิยาม ความหมายของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอำนาจในการนิยามสิ่งนั้น ๆ จะต้องมามีที่มาจากความชอบธรรม (Legitimacy) ตัวอย่างของวาทกรรมทางการเมืองที่ผ่านมาในปัจจุบัน อาทิเช่น วาทกรรมว่า “ชิงชาติ” ซึ่ง พล.อ.อภิรัชต์ คงสมพงษ์ ผบ.ทบ. (ในขณะนั้น) ได้กล่าวให้โอวาทกับนักเรียนนายร้อยว่า โรคโควิดยังรักษาหาย แต่ที่รักษาไม่หายคือโรค “ชิงชาติ” เกลียดชาติบ้านเมืองของตัวเอง ซึ่งเป็นการตำหนิโจมตีและด้อยค่าขบวนการเด็ก เยาวชน คนหนุ่มสาวที่เรียกร้องประชาธิปไตย และเรียกร้องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตย (อัญธิชัย ศิริเทศ, 2563) ในกรณีนี้มีนักวิชาการได้แสดงความเห็นต่อวาทกรรมที่เกิดขึ้นนี้ เช่น (นันทนา นันทวโรภาส, 2563) ได้แสดงความเห็นว่า ประการแรก ต้องทำความเข้าใจกับวาทกรรมชิงชาติก่อน คนที่คิดว่าทกรรมนี้มีความพยายามที่จะสื่อให้เห็นว่า คนที่วิพากษ์วิจารณ์ หรือเป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาล กับทหาร เป็นคนชิงชาติคนที่คิดว่าทกรรมนี้ให้ความหมายของคำว่า “ชาติ” แคบอย่างมากคำว่า “ชาติ” ในความคิดของคนที่สร้างวาทกรรมนี้คือ รัฐบาล คือทหาร คือคนที่อยู่ในศูนย์กลางของอำนาจเท่านั้น ซึ่งในความเป็นจริง ผิด คำว่า

“ชาติ” คือ ประชาชนทั้งประเทศ ไม่ใช่รัฐบาล ไม่ใช่ทหาร ไม่ใช่ข้าราชการ ฉะนั้น การที่คนออกมาวิพากษ์รัฐบาล ระบบราชการ หรือวิจารณ์ทหาร ไม่ใช่คนชังชาติ แต่เป็นคนที่รักชาติ เพราะต้องการที่จะให้รัฐบาลบริหารงานดีขึ้น ต้องการให้ทหารแสดงบทบาทที่เหมาะสมกับสถานะของทหารมากขึ้น จะเห็นได้ว่าวาทกรรมชังชาติที่ผู้บัญชาการทหารบก (ในขณะนั้น) ต้องการสื่อ คือพวกที่ออกมาต่อต้านรัฐบาล ออกมาชุมนุมขับไล่รัฐบาล หรือแสดงออกซึ่งความไม่พอใจทหารและรัฐบาล จัดอยู่ในพวกชังชาติในความคิดของ ผบ.ทบ. แต่ความจริงคนเหล่านี้ที่ออกมาแสดงความคิดเห็นเป็นปฏิปักษ์กับฝ่ายทหาร ไม่ได้ชังชาติ แต่ชังคนที่อยู่ในรัฐบาล ชังคนที่อยู่ในสถานะตำแหน่งทหารที่อาจนำพาประเทศชาติไปสู่หายนะ การที่ ผบ.ทบ.ออกมาพูดเรื่องชังชาติ จึงเป็นการพยายามแบ่งแยกคนในประเทศ ออกเป็นคนที่ชังชาติ กับคนที่ชอบชาติ ทำให้นึกถึงวาทกรรม “คนดี” ถ้ามีคนดี ก็แปลว่าต้องมี คนเลว ดังนั้น ถ้ามาร่วมกับเราจะเป็นคนดี ชอบชาติแต่ถ้าไม่มาร่วมกับเราก็คือพวกชังชาติ นี่คือแนวคิดที่พยายามจะแบ่งแยกคนออกเป็นฝ่าย จะยังเป็นการตอกย้ำความขัดแย้งในสังคมให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น ความจริงประเทศที่เจริญแล้ว พัฒนาแล้ว คนที่อยู่ในสถานะใด ๆ จะต้องทำหน้าที่ของตัวเองให้ดีที่สุด เช่น ถ้าเป็นทหาร ก็จะต้องมีหน้าที่ในการปกป้องรักษาประเทศ ไม่มีหน้าที่ทางการเมือง ไม่มีหน้าที่วิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง ไม่มีหน้าที่จะมาบอกว่านักการเมืองคนนี้ทำดี คนนี้ทำไม่ดี ไม่ควรจะมีบทบาทตรงนี้ แต่ควรจะเป็นทหารอาชีพ ปกป้องรักษามาตุภูมิ นี่คือการทำหน้าที่ได้ดีที่สุดแล้ว

การที่ทหารพยายามจะก้าวล่วงทางการเมือง วิพากษ์วิจารณ์ หรือสร้างวาทกรรมทำให้สังคมแตกแยก นี่ไม่ใช่หน้าที่ ยิ่งออกมาทำมาก ๆ เข้าจะทำให้เกียรติภูมิความเป็นทหารลดลง เพราะคนก็จะถามว่าหน้าที่ของทหารอยู่ตรงไหน ดังนั้น ผบ.ทบ.ไม่ควรจะก้าวล่วงทางการเมือง และไม่ควรจะใช้คำพูด การสื่อสาร หรือสร้างวาทกรรมที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง

ในกรณีเดียวกัน (ปิยณัฐ สร้อยคำ, 2563) ได้ให้ความเห็นว่า เมื่อฟัง พล.อ.อภิรัชต์ คงสมพงษ์ ผบ.ทบ. ออกมาพูดเรื่องชังชาติแล้วรู้สึกว่ายิ่งเติมเชื้อไฟความขัดแย้งให้หนักขึ้น เพราะประเด็นชาติไม่มีใครสามารถผูกขาดความรักได้ ชาติในความหมายที่ถูกต้อง คือจิตสำนึกร่วมของประชาชนทั่วไป ที่มีต่อชุมชนการเมืองที่เขาหวังว่าชุมชนการเมืองนี้จะนำไปสู่ความสุข ความปรารถนาที่ดีต่อกัน ชาติตามความหมายที่ถูกต้องจึงหมายถึงประชาชนทุกหมู่เหล่า แต่

ภายใต้สถานการณ์ปัจจุบันมีความพยายามจะนิยามเป็นอย่างอื่น ใครที่แสดงความคิดเห็นที่แตกต่างจากผู้นำ ผู้ปกครอง กองทัพ ราชการ ก็จะถูกนิยามว่าเป็นคนชังชาติ ซึ่งไม่ใช่ประชาชนมีสิทธิจะวิพากษ์วิจารณ์ในฐานะที่เป็นพลเมืองคนหนึ่งของรัฐ ของชุมชนการเมือง ดังนั้นชาติก็คือประชาชน ต้องยอมรับว่า พล.อ.อริยเดช คือ ตัวละครหลักที่ถูกโจมตีหนักจากฝ่ายตรงข้าม หรือคู่ขัดแย้งของกองทัพ เพราะกองทัพเองก็ไม่สามารถตอบอะไรที่เป็นวิทยาศาสตร์กับสังคมได้ เช่น การเกณฑ์ทหาร การซื้ออาวุธ และการปฏิรูปกองทัพ หรือเรื่องความรับผิดชอบที่มีต่อสาธารณะก็ตี จึงพยายามสร้างเงื่อนไขสร้างวาทกรรมชุดหนึ่งขึ้นมาว่า ใครก็ตามที่วิพากษ์วิจารณ์กองทัพเท่ากับไม่รักชาติ เป็นคนชังชาติ ทั้งที่เขาก็มีหน้าที่สนับสนุนความมั่นคง ดูแลความปลอดภัย นี่คือการสร้างวาทกรรมที่เป็นเงื่อนไขไปสู่ความขัดแย้งของสังคม

เรื่องการปลูกฝังให้รักชาติ ส่วนตัวเห็นว่ากองทัพโดนมอมเมาจากระบบการศึกษาที่ผิดพลาด จนคิดว่าตัวเองเรียนรู้ในสิ่งที่ถูกต้อง ระบบการศึกษาต้องสอนให้คนเห็นความสำคัญของเพื่อนมนุษย์ ซึ่งประชาชนก็มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน นี่คือการศึกษาก็ถูกต้อง แต่กองทัพกลับได้รับการศึกษาที่ผิดจากระบบการศึกษาของตัวเองจนคิดว่าตนเองเป็นผู้ปรารถนาดีที่สุดต่อชาติบ้านเมือง จนไม่เปิดพื้นที่ให้คนเห็นต่าง นี่คือนิสัยที่ผิด ดังนั้นการกล่าวเช่นนี้ ข้อเสียแรกคือ ทำให้คนรู้สึกว้าวหากมีความคิด ความเชื่อ ที่คล้อยตาม พล.อ.อริยเดช ก็จะรู้สึกว้าวทำไมคนเหล่านี้ จึงมีความรู้สึกไม่ดีต่อบุคลากรและชาติ แต่อีกด้านหนึ่งก็ทำให้คนเห็นว่า ชาติก็คือประชาชนที่มีจิตสำนึกในชุมชนการเมืองเดียวกัน มีสิทธิที่จะวิพากษ์วิจารณ์เพราะเขารักชาติ แต่สิ่งที่เขาไม่รักคือผู้นำ คือรัฐบาลและกลไกของรัฐ เพราะคนเหล่านี้มีหน้าที่นำพาเป้าหมายแห่งความสุขสมบูรณ์ของรัฐ แต่ทำไม่ได้ หรือทำไปแล้วเอื้อต่อพวกพ้อง เอื้อต่อตัวเอง ก็มีสิทธิจะวิพากษ์วิจารณ์ เพราะคนเหล่านี้หวังดีต่อชาติ ไม่ได้ชังชาติ

เมื่อพิจารณาในภาพรวมทำให้เห็นว่า ระบบการศึกษามีปัญหาจริง ๆ ทำให้คนในชาติไม่เข้าใจเรื่องความหมายของชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับชาติ และคนที่ทำหน้าที่เป็นกลไกของรัฐบาล ราชการ และกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไปผูกขาดตนเองว่าเป็นชาติ ใครแตะต้องไม่ได้ ถ้าแตะต้องเท่ากับไม่รักชาติ ซึ่งไม่ถูกต้องหากกองทัพจะมีส่วนในการพัฒนาประชาธิปไตย ประการที่ 1.กองทัพไม่ต้องพูดถึงเรื่องการเมือง 2.ต้องไม่แทรกแซงการเมืองทุกอย่าง โดยเฉพาะสิ่งที่ทำลายล้างประชาธิปไตยหนักมาก คือการรัฐประหารโดยกองทัพ

ซึ่งกองทัพเองก็มีส่วนในการวางกลไกต่าง ๆ ดูได้จาก สนช. จาก ส.ว.และคณะกรรมการต่าง ๆ ของรัฐบาลชุดนี้ นี่คือนิธิพลของกองทัพที่มีอยู่ในระบบการเมือง กองทัพต้องไม่มีพฤติกรรมทางการเมืองเช่นนี้ ประการสุดท้าย 3.กองทัพจะต้องปฏิรูป ให้เป็นกองทัพที่ทันสมัย สามารถมองรอบด้าน ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากร ให้เป็นกองทัพในศตวรรษที่ 21 ที่ไม่ใช่เรื่องการรบ เพราะเมื่อผูกเรื่องการรบ วิธีคิดก็จะไปอยู่ที่การซื้ออาวุธ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสถานการณ์จริง กองทัพต้องมีลักษณะสอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตยเหมือนกับนานาอารยประเทศ (โอฬาร ถิ่นบางเตียว, 2563)

สรุปความว่าวาทกรรมทางการเมืองไทยเป็นอย่างไรนั้น จากปรากฏการณ์วาทกรรมทางการเมืองไทยเราอาจพิจารณาเห็นความสัมพันธ์กับอำนาจในสังคมการเมือง วาทกรรมทางการเมืองสามารถกำหนดความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติของมนุษย์ วาทกรรมการเมืองเป็นกิจกรรมทางการเมืองทั้งความคิดและทางการปฏิบัติ ไปพร้อม ๆ ในเวลาเดียวกัน สามารถกล่าวได้ว่า วาทกรรมการเมืองคือกระบวนการต่อสู้ แ่งชิง อำนาจในการนิยามความหมายของสิ่งที่ดี หรือไม่ดี ถูกต้อง หรือไม่ถูกต้องในทางการเมือง และผู้อยู่ในอำนาจจะได้เปรียบในการต่อสู้แย่งชิงนี้ ดังตัวอย่างการใช้วาทกรรมทางการเมืองในลักษณะสร้างความเกลียดชัง (Hate Speech) เพื่อเพิ่มความชอบธรรมกับผู้มีอำนาจคือรัฐบาลและด้อยค่ากลุ่มตรงข้ามกับรัฐบาลในหลาย ๆ กรณี เช่น วาทกรรมชังชาติ วาทกรรม สามก๊ก วาทกรรม หนักแผ่นดิน เป็นต้น

บทบาทความสำคัญของวาทกรรมทางการเมืองผ่านกระบวนการสื่อสารทางการเมืองในสังคมไทย

วาทกรรมทางการเมืองเป็นเครื่องมือสำคัญของกระบวนการทางการเมืองซึ่งมีอิทธิพลต่อทัศนคติความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนผู้รับข้อมูลข่าวสารในรูปแบบวาทกรรมทางการเมือง โดยผ่านช่องทางกระบวนการสื่อสารทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบช่องทางการสื่อสารแบบดั้งเดิม เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร โปสเตอร์ ประชาสัมพันธ์ วิทยุหรือโทรทัศน์ก็ตามและสื่อในยุคใหม่ หรือ social media เช่น Facebook, Twitter, Youtube, Instagram เป็นต้น ซึ่ง (Pye, Lucian W., 1972) ได้แสดงทัศนะไว้ว่ากระบวนการสื่อสารทำหน้าที่ในการขยายความรู้สึกของปัจเจกชนให้กลายเป็นความรู้สึกของ

สังคมได้ ซึ่งการขยายตัวของความรู้สึกดังกล่าวจะเกิดขึ้นหรือไม่ขึ้นอยู่กับกระบวนการของการสื่อสาร กระบวนการทางการเมืองและกระบวนการสื่อสารที่มีความใกล้ชิดกัน มนุษย์ต้องมีความเกี่ยวข้องกับระบบการสื่อสารเพื่อเตรียมตัวให้เข้าใจถึงข้อความทางการเมืองที่ต้องการสาระสำคัญทางการเมืองมักจะเข้ามาทางองค์กรของกระบวนการสื่อสาร

นอกจากนี้กระบวนการสื่อสารทางการเมืองยังมีหน้าที่ในการเตรียมพื้นฐานที่จำเป็นในการใช้เหตุผลของการเมืองแบบมหาชน ประชาชนจะสามารถถกเถียงกันในกิจการส่วนรวม (collective action) ได้ก็ต่อเมื่อประชาชนได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้และข้อมูลข่าวสารกัน กระบวนการสื่อสารจะให้ข้อมูลแก่ประชาชนว่า ผู้นำของตนมีการมองการณ์ไกลหรือไม่ พายได้อธิบายว่า การสื่อสารมีหน้าที่ที่สำคัญ 6 ประการในทางการเมือง กล่าวคือ

1) การสื่อสารจะต้องถูกใช้เพื่อส่งเสริมความรู้สึกเป็นชาติ (Nationness) เดียวกัน สร้างความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน

2) การสื่อสารจะต้องถูกใช้เสมือนเป็นเสียงสะท้อนของประชาชนต่อของแผนพัฒนาแห่งชาติ

3) การสื่อสารจะต้องถูกใช้ในการช่วยสอนทักษะที่จำเป็นแก่ประชาชนในการมีส่วนร่วมใน

การพัฒนาประเทศ

4) การสื่อสารจะต้องถูกใช้เพื่อการขยายตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ

5) การสื่อสารจะต้องถูกใช้เพื่อช่วยประชาชนในการเตรียมตัวเพื่อรับบทบาทใหม่ในการพัฒนาประเทศ

6) การสื่อสารจะต้องถูกใช้เพื่อเตรียมประชาชนในการรับบทบาทในฐานะส่วนหนึ่งของชาติที่ต้องแข่งขันกับชาติอื่น ๆ

สอดคล้องกับ อัลมอนต์ และ เพาเวลล์ (Almond) ได้แสดงทัศนะความสำคัญของวาทกรรมทางการเมืองในรูปการสื่อสารทางการเมือง ที่ส่งผลกระทบต่อระบบการเมือง ว่าเป็นปัจจัยนำเข้าไปสู่ปัจจัยนำออก และโครงสร้างสำคัญที่รับรองการทำหน้าที่ดังกล่าว ได้แก่ สื่อมวลชน ซึ่งมีบทบาทในการถ่ายทอดข่าวสารภายในระบบการเมืองจากโครงสร้างหนึ่งไปสู่อีกโครงสร้างหนึ่ง หรือระบบการเมืองกับสภาพแวดล้อม การสื่อสารทางการเมืองเป็นตัวเชื่อมกลางระหว่างประชาชนกับรัฐบาล หรือเป็นช่องทางในการเสนอข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เช่น นโยบาย หรือ

สาระสำคัญที่รัฐบาลต้องการสื่อให้ประชาชนได้รับทราบ และในขณะเดียวกันสื่อสารการเมืองก็เป็นช่องทางในการนำเอาข้อเรียกร้องและความต้องการของประชาชนไปยังรัฐบาลให้ได้รับทราบเช่นเดียวกัน เพื่อนำไปพิจารณากำหนดเป็นนโยบายและวาระการปฏิบัติแผนงานให้ตอบโจทย์ความต้องการของประชาชน (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2545)

ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารและการเมือง สามารถพิจารณาจากกระบวนการสื่อสารตามแบบจำลองการสื่อสารของ ฮาโรลด์ ดี ลาสเวลล์ ได้ดังนี้

ภาพที่ 3 ภาพแสดงแบบจำลองการสื่อสารของลาสเวลล์ ค.ศ.1948

(สุภาภรณ์ ตึงอินทร์, 2553)

การผลิตวาทกรรมการเมืองไทยถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองผ่านรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองในรูปแบบใหม่ ๆ บน social media จนเป็นปรากฏการณ์ การใช้สื่อเป็นสงคราม ดังกรณีการประชุมประทัวงรัฐบาล ดร.ทักษิณ ชินวัตร ระหว่าง พ.ศ. 2548-2549 ฝ่ายการเมืองใช้สื่ออินเทอร์เน็ตผ่านเว็บไซต์ เว็บอร์ดทั้งจากฝ่ายต่อต้าน เช่น เว็บไซต์ผู้จัดการออนไลน์ (www.manager.co.th) และเว็บไซต์อินไซด์เดอร์ เป็นต้น ส่วนฝ่ายที่ให้การสนับสนุนรัฐบาลในยุคนั้น เช่น เว็บไซต์รีพอร์เตอร์ (www.reporter.co.th) นับว่า social media ได้กลายมาเป็นสื่อที่มีบทบาทสำคัญ เนื่องจากเป็นสื่อที่ยากต่อการควบคุมซึ่งแตกต่างจากสื่อดั้งเดิม อีกทั้งเป็นสื่อที่ประชาชนเข้าถึงได้ง่ายและสะดวกสามารถเข้าชมได้ตลอดเวลาไม่จำกัดสถานที่ แต่ข้อควรระวังคือการใช้สื่อ social media ไปใช้ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง เป็นเครื่องมือในการปั่นภาพ (spin doctoring) เพื่อสร้างวาทกรรมทำลายฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง หรือเพื่อโต้ตอบโจมตีกันระหว่างฝ่ายการเมือง เช่น การสร้างวาทกรรม คนดี กับ คนไม่ดี วาทกรรม การซื้อขายเสียง ความสุจริตโปร่งใส ผลประโยชน์ทับซ้อน การคอร์รัปชันเชิงนโยบาย ซึ่งเป็นความลำเอียงหรืออคติของคนเมืองที่นำเอามาตรฐาน

ของตัวเองไปตัดสินใจหรือให้คุณค่าคนในชนบทเพื่อสนับสนุนชนชั้นปกครองและชนชั้นนำ (ธงชัย วิจจะกุล, 2550)

สรุปบทบาทความสำคัญของวาทกรรมทางการเมืองผ่านกระบวนการสื่อสารทางการเมืองในสังคมไทย วาทกรรมทางการเมืองนับเป็นเครื่องมือสำคัญของกระบวนการทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติความรู้สึกรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนผู้รับข้อมูลข่าวสารในรูปวาทกรรมทางการเมือง โดยผ่านช่องทางกระบวนการสื่อสารทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ และการสื่อสารทางการเมืองนั้น ย่อมมีหน้าที่ที่สำคัญในทางการเมืองคือ การส่งเสริมความรู้สึกเป็นชาติ (Nationness) เดียวกัน สร้างความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน เป็นเสียงสะท้อนของประชาชนต่อของแผนพัฒนาแห่งชาติ ช่วยสอนทักษะที่จำเป็นแก่ประชาชนในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ การขยายตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ การช่วยประชาชนในการเตรียมตัวเพื่อรับบทบาทใหม่ในการพัฒนาประเทศ และการเตรียมประชาชนในการรับบทบาทในฐานะส่วนหนึ่งของชาติที่ต้องแข่งขันกับชาติอื่น ๆ โดยสิ่งที่ต้องระมัดระวังคือ การใช้วาทกรรมทางการเมืองเป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมให้แก่ตนเองด้วยวิธีการสร้างวาทกรรมลวงโจมตีทำลายด้วยคำศัตรูทางการเมืองหรือฝังตรงข้ามทางการเมือง

สรุป

การสื่อสารทางการเมืองไทยมีลักษณะการวิวัฒนาการจากอดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน กล่าวคือ ในอดีตสังคมไทยยังไม่มีเทคโนโลยีทางเทคโนโลยีมากนัก ช่องทางในการสื่อสารข่าวสารข้อมูลมักจะเป็นข้อมูลแบบทิศทางเดียว เป็นการสื่อสารจากนักการเมือง องค์กรทางการเมือง หรือรัฐบาลไปยังประชาชนทางเดียว โดยที่ประชาชนเป็นเพียงผู้รับข่าวสารตามที่ฝ่ายการเมืองประสงค์ ไม่มีส่วนในการแสดงความคิดเห็นต่อข้อมูลข่าวสารที่ได้รับรู้แล้วนั้น ในขณะที่การสื่อสารทางการเมืองในปัจจุบันจะเป็นไปในลักษณะการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันของฝ่ายการเมืองและประชาชนเป็นการสื่อสารแบบ 2 ทิศทาง โดยมีสื่อมวลชนและช่องทาง social media เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร

การสื่อสารทางการเมืองไทยกับวาทกรรมทางการเมืองเป็นสิ่งที่ต้องอิงอาศัยซึ่งกันและกันและ วาทกรรมทางการเมืองจำเป็นต้องอาศัยช่องทางคือการสื่อสารทางการเมืองเป็น

เครื่องมือของนักการเมืองเพื่อต้องการสื่อสารข้อมูลที่ต้องการไปยังผู้รับข่าวสารคือประชาชน เพื่อหวังผลทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ โดยผ่านช่องทางการสื่อสารทางการเมือง คือ องค์กรทางการเมือง social media และสื่อมวลชน มีเป้าหมายคือประชาชนรับรู้เข้าใจและ สนับสนุนองค์กรทางการเมือง ซึ่งทุกภาคส่วนของสังคมควรที่จะได้ทำความเข้าใจทฤษฎีการ สื่อสารทางการเมืองและการสื่อสารทางการเมืองเพื่อให้เกิดวิจรรย์ญาณในการรับข้อมูล ข่าวสารอย่างมีสติมีความเป็นเหตุเป็นผลไม่ตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองของฝ่ายการเมืองใด ฝ่ายการเมืองหนึ่ง การตระหนักเข้าใจถึงบทบาทของการสื่อสารทางการเมืองในทางที่ถูกต้อง ช่วยสร้างสรรค์ค่านิยม วัฒนธรรม และพฤติกรรมทางการเมืองที่พึงประสงค์ได้

วาทกรรมทางการเมืองที่เป็นไปโดยสร้างสรรค์ย่อมมีบทบาทที่สำคัญในทางการเมือง คือ การส่งเสริมความรู้สึกเป็นชาติ (Nationness) เดียวกัน สร้างความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน เป็นเสียงสะท้อนของประชาชนต่อของแผนพัฒนาแห่งชาติ ช่วยสอนทักษะที่จำเป็นแก่ ประชาชนในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ การขยายตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ การช่วย ประชาชนในการเตรียมตัวเพื่อรับบทบาทใหม่ในการพัฒนาประเทศ และการเตรียมประชาชน ในการรับบทบาทในฐานะส่วนหนึ่งของชาติที่ต้องแข่งขันกับชาติอื่น ๆ โดยวาทกรรมทาง การเมืองนี้หากใช้ให้เป็นประโยชน์ย่อมมีส่วนสำคัญต่อการส่งเสริมการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยให้มีความมั่นคงมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จรูญ หยุทอง. (2559). การสื่อสารทางการเมืองในสังคมไทย. เรียกใช้เมื่อ 5 เมษายน 2565 จาก <https://shorturl.asia/XLb7v>
- ทองย้อย แสงสินชัย. (2556). บาลีวันละคำ. เรียกใช้เมื่อ 6 กันยายน 2565 จาก <https://shorturl.asia/dx4En>
- ธงชัย วิจจะกุล. (2550). ข้ามไม่พ้นประชาธิปไตยแบบหลัง 14 ตุลา: ประชาธิปไตยแบบใสสะอาดของอภิชนกับการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ใน รัฐประหาร 19 กันยา. กรุงเทพมหานคร : ฟาเดียวกัน.

- ชนชาติ แสงประดับ ธรรมโชติ. (2554). วาทกรรมการเมือง (Discourse). เรียกใช้เมื่อ 7 กันยายน 2565 จาก prachatai.com: <https://citly.me/D6Jf5>
- ชนชาติ แสงประดับ ธรรมโชติ. (2554). การสื่อสารเพื่อสานสัมพันธ์ภาพในการลดความขัดแย้ง. เรียกใช้เมื่อ 3 เมษายน 2565 จาก ประชาไท Prachatai.com: <https://shorturl.asia/0WzeY>
- นันทนา นันทวโรภาส. (2563). สื่อสารการเมือง: ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นันทนา นันทวโรภาส. (2563). นักวิชาการวิพากษ์ โรคการเมือง-ชังชาติ. เรียกใช้เมื่อ 12 กันยายน 2565 จาก มติชนออนไลน์: <https://citly.me/3kTdV>
- ปิยณัฐ สร้อยคำ. (2563). นักวิชาการวิพากษ์ โรคการเมือง-ชังชาติ,. เรียกใช้เมื่อ 12 กันยายน 2565 จาก มติชนออนไลน์: <https://citly.me/3kTdV>
- พระครูวินัยธรธรรมาธิ์ สุวฑฺฒ (สุขพานิช). (2563). คนรุ่นใหม่กับประชาธิปไตยของไทยในปัจจุบัน. พุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์, 99-113.
- พระมหาเอกกวิน ปิยวิโร (อะซิม). (2564). การนำหลักพุทธธรรมมาภิบาลไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน ดุษฎีนิพนธ์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2564). การบูรณาการหลักสิทธิเสรีภาพ เสมอภาคและภราดรภาพในวิถีทางประชาธิปไตย. วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์, 5(2), 84-98.
- พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. (กรกฎาคม 2563). ความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมทางการเมืองตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2562 พื้นที่กรุงเทพมหานคร. เรียกใช้เมื่อ 23 สิงหาคม 2565 จาก <https://www.kpi-lib.com>: <https://shorturl.asia/hndol>
- สุภาภรณ์ ตังอินทร์. (2553). กลยุทธ์การสื่อสารของสมาชิกรัฐสภา (ส.ว.) ที่เคยดำรงตำแหน่งกำนัน. ใน สุภาภรณ์ ตังอินทร์, วิทยานิพนธ์ (หน้า 16-18). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2545). การสื่อสารกับการเมือง. กรุงเทพมหานคร: ประสิทธิ์ภัณฑ์ แอนด์ พรีนติ้ง.

อัญชัย ศิริเทศ. (2563). วาทกรรม “ชังชาติ”. เรียกใช้เมื่อ 12 กันยายน 2565 จาก เว็บไซต์ไทยเอ็นจีโอ (thaingo): <https://citly.me/VHQrN>

โอฬาร ถิ่นบางเตียว.(2563). นักวิชาการวิพากษ์ โรคการเมือง-ชังชาติ. เรียกใช้เมื่อ 12 กันยายน 2565 จาก มติชนออนไลน์: <https://citly.me/3kTdV>

Pye, Lucian W. (1 9 7 2). Introduction in Communication and Political Development. New Jersey, NJ: Princeton University Press. pp. 4-42.; อ้างถึงใน อลงกรณ์ อรรคแสง. (2553). พัฒนาการและการสื่อสารแนวความคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองในสังคมไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 ถึงปัจจุบัน. New Jersey: Princeton University Press.